

ЖУРАВКАОлена Сергіївна
o.zhuravka@uabs.sumdu.edu.uaк.е.н., доцент, Сумський
державний університет**ДІДЕНКО**Ірина Вікторівна
i.didenko@uabs.sumdu.edu.uaк.е.н., асистент, Сумський
державний університет**КОЛЕСНИК**Анна Ігорівна
annkolesnik06@gmail.comстудент, Сумський державний
університет

УДК 368.021 (477)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**FACTORS OF INFLUENCE ON FINANCIAL SAFETY OF INSURANCE COMPANIES**

У статті розкриваються наукові підходи до визначення поняття «фінансова безпека страховика», досліджено фактори впливу на фінансову безпеку страхових компаній. Поряд з цим, за допомогою програми Statistica було розроблено регресійну модель виявлення факторів впливу на прибуток страховиків, як основного елементу забезпечення фінансової безпеки страхового ринку.

В статье раскрываются научные подходы к определению понятия «финансовая безопасность страховщика», исследованы факторы влияния на финансовую безопасность страховых компаний. Наряду с этим, с помощью программы Statistica была создана регрессионная модель выявления факторов влияния на прибыль страховщиков, как основного элемента обеспечения финансовой безопасности страхового рынка.

The article reveals scientific approaches to the definition of "financial security of the insurer", investigates factors affecting the financial security of insurance companies. Besides, using the program "Statistica" a regression model was developed for identifying the factors, which influence the profit of insurers as the key element of ensuring the financial security of the insurance market.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова безпека страховика, фінансова безпека страхового ринку, кореляційно-регресійний аналіз, фактори впливу

Ключевые слова: страховой рынок, финансовая безопасность страховщиков, финансовая безопасность страхового рынка, корреляционно-регрессионный анализ, факторы влияния

Keywords: insurance market, financial security of insurers, financial security of the insurance market, correlation-regression analysis, factors of influence

ВСТУП

Ефективно функціонуючий страховий ринок є запорукою успішної держави в економічному просторі. Головним індикатором надійності страхового ринку є його фінансова безпека, котра сприяє створенню ефективної системи захисту як суб'єктів господарювання разом з населенням, так і держави в цілому. Спираючись на вище сказане, питання фінансової безпеки страхового ринку є досить актуальним. Численна кількість науковців досліджують саме визначення сутності поняття «фінансова безпека страховиків». Поряд з цим досліджуються й фактори впливу на фінансову безпеку страхової галузі. Наукові надбання дослідників в даній сфері зводяться до виявлення факторів впливу на фінансову безпеку страхового ринку тільки через загальні фактори. В своїй праці ми вважаємо за доцільне при проведенні факторного аналізу брати до уваги як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу на страховий ринок.

МЕТА РОБОТИ полягає у поглибленні теоретичних засад фінансової безпеки страхових компаній, як головної складової забезпечення фінансової безпеки страхового ринку, а також визначення факторів впливу на фінансову безпеку страховиків та страхового

ринку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, законодавча база, офіційні статистичні матеріали.

При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналіз і синтез, абстрагування та узагальнення – для уточнення категоріально-понятійного апарату, табличний, графічний, методи структурно-логічного аналізу, факторно-кореляційного аналізу та програма Statistica - для оцінювання факторів впливу на прибуток страховиків.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансова безпека країни є головним постулатом у діяльності керівних органів. Однією з складових забезпечення фінансової безпеки країни є фінансова безпека страхового ринку. Але ми маємо розуміти, що страховий ринок і всі процеси, що відбуваються на ньому формують самі страховики. Тому доцільно розглядати саме фінансову безпеку страховиків.

Підходів до визначення сутності категорії «фінансова безпека страховика» є безліч. Наведемо, на наш

погляд, більш влучні та конкретизовані визначення науковців.

Фінансова безпека страховика – це рівень забезпеченості страхової компанії фінансовими ресурсами, що дозволив би їй у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах збитки її клієнтів і забезпечити ефективне функціонування [1].

У своїх працях Кравченко О.В. виражає думку, що при визначенні сутності фінансової безпеки для страховика важливо виконувати прийнятні на себе страхові та інші зобов'язання за умови забезпечення належного рівня фінансової стійкості страхових операцій [2].

При іншому підході фінансова безпека страхової компанії розглядається як здатність компанії виважено і оптимально підходити до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль, оперативно реагувати на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [3]. Дане визначення має досить великий спектр дії, адже якщо тільки проаналізувати загрози, яким підлягає фінансова безпека страховика, то можна побачити велику варіацію щодо суб'єктів, які її викликають. При цьому з'являється в разі більша кількість заходів, спрямованих на перешкоджання впливу різносторонніх загроз на страхову компанію.

До визначення заданого поняття Рубан О.О. підійшов з точки зору фінансового аналізу, визначивши фінансову безпеку як інтегральну характеристику успішного функціонування страхової компанії, яка ґрунтується на ліквідності, платоспроможності, фінансовій стійкості та характеризує фінансовий стан страховика у довгостроковій перспективі [4].

На думку Ткаченко Н.В. дане поняття залежить від забезпеченості фінансовими ресурсами і рівня організації фінансового менеджменту страхової організації та є основою забезпечення фінансової стійкості

страхової компанії [5].

Як бачимо існують різні погляди щодо визначення фінансової безпеки страховика, але проаналізувавши їх можна дійти до висновку, що більшість вчених розглядають фінансову безпеку безпосередньо як здатність страхової компанії компенсувати кошти в разі необхідності.

Систематизуючи всі вищенаведені поняття, можемо запропонувати власне визначення фінансової безпеки страховиків.

Фінансова безпека страховика – це діяльність страховика, пов'язана з достатньою забезпеченістю фінансовими ресурсами, яка дозволяє у разі виникнення необхідності відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки клієнтів, що дозволяє збільшити рівень довіри до страховиків. Також велику увагу потрібно приділяти фінансовому менеджменту, який має на меті попереджати про внутрішні та зовнішні загрози, а також ефективно управляти фінансовими ресурсами, для збільшення їх у довгостроковій перспективі [6].

Важливим моментом у дослідженні фінансової безпеки страхового ринку є аналіз і усунення факторів, котрі можуть викликати фінансову небезпеку. Досліджуючи дану тематику, ми дійшли до висновку, що фінансова безпека страховиків підлягає впливу як об'єктивних і суб'єктивних, так і внутрішніх та зовнішніх факторів, які головним чином визначаються станом розвитку страхового ринку, фінансовою результативністю та ефективністю діяльності.

Страховики не в змозі бути стійкими до всіх ризикових факторів, тому рівень їх фінансової стійкості, а отже й безпечності, буде залежати від кількості факторів, котрі визначають стійкість страховиків.

Журавльова О.Є. у своїх дослідженнях згрупувала внутрішні та зовнішні фактори, що мають вплив на фінансову безпеку страховиків (рис 1).

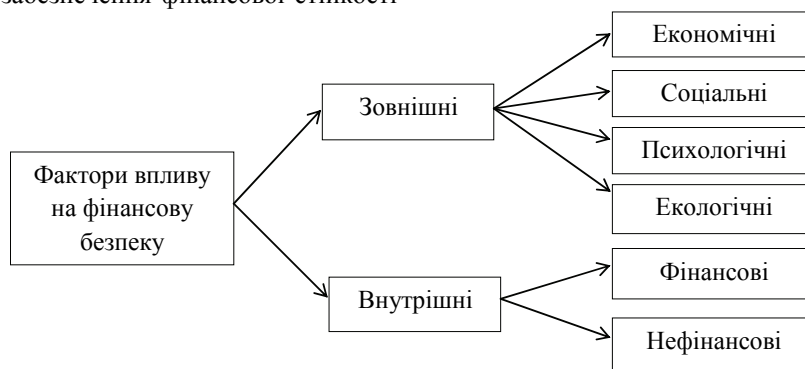

Рис. 1. Фактори, що впливають на фінансову безпеку страховиків

До зовнішніх належать фактори, котрі спричинені зовнішнім середовищем. Відповідно до рис. 1 до них належать: економічні, соціальні, психологічні та екологічні фактори. Ми вважаємо за доцільне додати до наведеного групування зовнішніх факторів також політичні фактори, адже вони також значно можуть вплинути на діяльність страховиків. За умов нестабільної політичної ситуації в країні може погіршитися інвестиційна активність, що в свою чергу може гальмувати розвиток страховиків [7].

Інші дослідники до зовнішніх факторів додають:

- кризові явища на світових фінансових ринках;
- посилення конвергентних процесів;
- загострення соціально-політичної ситуації в країні;
- зменшення рівня платоспроможного попиту населення та суб'єктів господарювання [8].

До внутрішніх факторів належать: розмір власного капіталу, тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, інвестиційна політика, стратегія розподілу прибутку, організаційна структура підприємства, склад та фінансова стійкість засновників страхової компанії тощо [7].

При дослідженні фінансової безпеки страховиків нами було побудовано багатофакторну економіко-математичну модель. Основною метою кореляційно-регресійного аналізу є встановлення причинних залежностей між явищами, котрі зумовлені складним комплексом різних за характером і сутністю причин [9].

У ході роботи ми здійснили перевірку значень факторів на наявність суттєвих погрешностей. Також за допомогою критерію середнього абсолютного відхилення нами була здійснена перевірка гіпотези про нормальність розподілу вихідної вибірки даних.

Найважливішим етапом у виявленні факторів впливу на фінансову безпеку страховиків є визначення показника, котрий достатньо точно характеризує фінансову безпеку даного ринку. Адже для виявлення впливу факторів, потребуються конкретні дані фінансової безпеки.

Одним з головних показників, що характеризує фінансову безпеку страхових компаній є прибуток страховиків. Це твердження обґрунтовується визначенням самої сутності поняття «фінансова безпека страховика». Саме в ньому сказано, що це діяльність страховика, пов'язана з достатньою забезпеченістю фінансовими ресурсами, котрі в свою чергу формуються з отриманого прибутку. Тому прибуток є головним рушієм у веденні страхової справи.

Прибуток гарантує наявність фінансових ресурсів, котрі у разі виникнення страхової події повинні бути відшкодовані в якнайшвидші терміни. З огляду на це, при побудові моделі ми обрали прибуток страхових компаній як один з важливих елементів забезпечення

фінансової безпеки страховиків. Варто зауважити, що прибуток, взятий нами для аналізу, є загальним по ринку страхування. Адже одна компанія не може відображати цілісної картини стану ринку. Тому для побудови регресійної моделі ми обрали загальний прибуток страховиків України.

Під час побудови моделі нам необхідно визначити залежну і факторні ознаки. Таким чином, у нашому дослідженні залежною змінною (Y) виступає прибуток страховиків України. При обранні факторів впливу (X_n) на визначену змінну, ми взяли до уваги фактори як внутрішнього, так і зовнішнього впливу. До факторів внутрішнього впливу ми вважаємо за доцільне віднести наступні чинники:

- загальний розмір активів страховиків;
- страхові резерви страхових компаній;
- власний капітал страховиків;
- рівень чистих виплат;
- частка валових страхових премій у ВВП.

До зовнішніх факторів ми віднесли наступні показники:

- рівень рентабельності підприємств;
- валютний курс гривні до долара;
- облікова ставка НБУ;
- прями іноземні інвестиції.

Період дослідження складає 16 років і охоплює період 2001-16 рр..

У табл. 1 наведено масив вхідних статистичних даних для побудови регресійної моделі за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [10] та Державної служби статистики України [11].

Таблиця 1

Динаміка факторів впливу на прибуток страховиків України

Рік/Показник	Прибуток страховиків, млн. грн.	Розмір активів страховиків, млн. грн.	Страхові резерви, млн. грн.	Частка валових страхових премій у ВВП, %	Власний капітал страховиків, млн. грн.	Рівень чистих виплат, %	Валютний курс, грн/дол.	Облікова ставка, %	Рівень рентабельності підприємств, %	Прямі іноземні інвестиції (% від ВВП)
	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
2001	802	2269,3	3007,4	0,37	9,8	16,01	5	13	4,0	2,1
2002	940,2	4314,6	5329,4	1,97	10,1	14,2	5	7	4,2	1,6
2003	1913,2	10457,4	9028,9	3,42	5,2	11,6	5,32	8	4,3	2,8
2004	3175,2	20012,8	17543,4	5,63	33,9	14,6	5,33	9	6,4	2,6
2005	3336,9	20920,1	12346,5	2,86	34	26	5,33	10	7,0	9,1
2006	1954	23994,6	15296,1	2,54	11,1	26,5	5,30	9	6,6	5,2
2007	2584,6	32213,0	12639,0	2,51	8831,1	31,4	5,05	8	6,8	7,1
2008	2675,5	41930,5	10904,1	2,53	11208,9	40,9	5,05	12	3,9	5,9
2009	1739,1	41970,1	10141,3	2,24	10978,7	50	5,85	10	3,3	4,1
2010	99,2	45234,6	11371,8	2,13	12120,4	44,2	7,71	8	4,0	4,7
2011	30,2	48122,7	11179,3	1,72	12484,8	26,2	7,98	8	5,9	4,4
2012	96,9	56224,7	12577,6	1,53	14108,2	24,5	7,96	8	5,0	4,7
2013	46,4	66387,2	14435,7	1,97	11031,5	21,2	7,99	7	3,9	2,5
2014	-49,9	70261,2	15828,0	1,71	12790,3	26,3	7,99	14	-4,1	0,6
2015	5,9	60729,1	18376,3	1,50	14134,1	34	12,95	22	1,0	3,4
2016	-6	56075,6	20936,7	1,29	14592,6	32,3	23,44	14	7,4	3,7

На основі наведених даних за допомогою програми Statistica, нами було побудовано економіко-математичну модель прибутку страхових компаній. В моделі було виявлено мультиколінеарність, що суттєво погіршує результати дослідження.

Шляхом поступового виключення факторних ознак, які спричиняють появу мультиколінеарності, було прийнято рішення залишити 6 із 9 факторних ознак. Підтвердженням відсутності мультиколінеарності в моделі є одержана кореляційна матриця:

Змінна	x2	x3	x8	x7	x5	x9	y
x2	1	0,34	0,47	0,23	0,30	0,2	-0,03
x3	0,34	1	0,32	-0,31	-0,21	0,14	0,7
x8	0,47	0,32	1	0,04	-0,20	0,44	0,26
x7	0,23	-0,31	0,04	1	0,26	-0,17	-0,24
x5	0,30	-0,21	-0,20	0,26	1	0,39	-0,07
x9	0,20	0,14	0,44	-0,17	0,39	1	0,54
y	-0,03	0,70	0,26	-0,24	-0,07	0,54	1

(1)

Після проведення всіх поступових дій в програмі Statistica нами були отримані результати, котрі наведені у табл. 2.

Близькість коефіцієнта кореляції до одиниці ($r = 0,934$) свідчить про тісний лінійний зв'язок факторів і результуючого показника.

Варто зауважити, що у створеній моделі три фактори здійснюють статистично значущий вплив на при-

буток страховиків (страхові резерви, частка валових страхових премій у ВВП та прямі іноземні інвестиції), так як їх значення мають червоний колір, що відповідно до програми Statistica, означає статистичну значущість даних. Крім того, відповідно до розрахунків значення критерію Фішера (F-крит.) вся модель також є статистично значимою.

Таблиця 2

Отримані результати кореляційно – регресійного аналізу

Незалежна змінна	Параметр рівняння регресії	t-критерій
X ₀	7135,97	1,78657
X ₂	-2483,19	-2,32987
X ₃	940,91	5,82274
X ₅	-12,98	-0,57746
X ₇	84,39	1,81604
X ₈	-230,98	-0,68163
X ₉	383,30	3,49189
$R^2 = 0,87$		
F-критерій (6,9) = 10,312		

У результаті розрахунків нами було отримано наступну регресійну модель:

$$Y = 7135,97 - 2483,19 \times X_2 + 940,91 \times X_3 - 12,98 \times X_5 + 84,39 \times X_7 - 230,98 \times X_8 + 382,30 \times X_9 \quad (2)$$

З проведених розрахунків можна зробити висновок, що обсяги страхових резервів, частка валових страхових премій у ВВП та прямі іноземні інвестиції мають значний вплив на прибуток страховиків, а отже, і на фінансову безпеку страхових компаній.

Крім того, окремі дослідники наголошують на важливості впливу якісних факторів на фінансову безпеку страховиків. Дані фактори зумовлені використанням неефективної системи фінансового менеджменту страховиків. Але в наше дослідження якісні фактори нажалі не були включені. Причиною цього є закритість інформації, щодо якісних показників. До даної категорії факторів можна віднести наступні чинники:

- незбалансованості страхового портфеля компанії;
- проведення неякісної андеррайтингової, тарифної та інвестиційної політики;
- незбалансованість структури майна та джерел фінансування діяльності компанії.

Якщо не приділяти достатню увагу фінансовій безпеці в загальній системі управління страховими

компаніями, то наслідки можуть стати непоправними. Саме страхові компанії з низьким рівнем фінансової безпеки мають проблеми зі зменшенням рівня ліквідності та платоспроможності, ускладненим процесом прийняття ефективних управлінських рішень. Тому для досягнення загальної фінансової безпеки страхового ринку кожен страховик має спочатку забезпечити фінансову безпеку власної страхової компанії.

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що фінансова безпека страховиків є важливою складовою фінансової безпеки страхового ринку зокрема та країни в цілому. Вагома роль страхових компаній у ринковій економіці вимагає від них приділення особливої уваги організації та управлінню власними фінансами та страховими резервами що є запорукою забезпечення фінансової безпеки. Тільки в єдності страховиків з державою, страховий ринок України зазнає позитивних та таких бажаних змін.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. – 759 с.
2. Кравченко В.О. Розвиток методів аналізу плато-

спроможності страховика як складової фінансової безпеки страхової компанії / В.О. Кравченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2013 – № 1 (21). – С. 85-89

3. Нікіфоров П.О. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії / П.О. Нікіфоров, С.С. Кучерівська // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 86-89.

4. Рубан О.О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану / О.О. Рубан // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Вип. 33. – С. 330-337

5. Ткаченко Н.В. Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії / Н.В. Ткаченко // Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ. Серія: економічна. – № 1. – 2011. – С. 155-163.

6. Журавка О.С. Теоретичні підходи до визначення фінансової безпеки страховика / О.С. Журавка, А.І. Колеснік // Проблеми та перспективи розвитку

фінансово-кредитної системи України: Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2017 р.). – Суми: ННІ БТ «УАБС» СумДУ, 2017. – С. 148-152.

7. Журавльова О.Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній / О.Є. Журавльова // «Ринок цінних паперів України». – 2013. – №1-2. – С. 39-45.

8. Бойко А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [Електронний ресурс] / А.О. Бойко // «Економічні науки». – 2010. – №7.

9. Didenko I., Hammadi H. Demand Forecast, Supply and Equilibrium Price on the Deposit Market: Methodology and Experience of Ukraine Financial Markets, Institutions and Risks, Volume 1, Issue 3, 2017.

10. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua/>

11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm